

Anyanyelvi írásbeli dolgozatok a francia középiskolákban.

A párizsi *École des Hautes Études sociales*-ban a francia nyelvi oktatásról tartott előadások közül igen érdekesek és sok tekintetben tanulságosak Weil és Rudler tanároknak az írásbeli dolgozatokról szóló fejtegetései, melyek a *Revue Universitaire*-nek 1910. áprilisi füzetében vannak közölve. Az értekezők bírálják a francia középiskolákban uralkodó szokásokat és új, jobb utakat keresnek. Elmékedéseik nyomán szinte magától kínálkozik a mi hazai állapotainkkal való összehasonlítás, mely gondolkodásra készíti az olvasót és szülője lehet nem egy célszerű újításnak.

Weil föltétlenül elveti a föladatgyűjteményekben készen kapható mesterkéltné, hagyományos, ócska tételeket, aminők még ma is divatban vannak. Ilyenek például az efféle képzeleti tételek: *Egy pillangó kalandjai. A felhő és köszikla beszélgetése.* A leírók közül: *Egy tűzhányó kitörése. Egy forró égövi zivatar. Egy bűvár tapasztalatai a tenger fenekén.* Ilyenek azok a történeti tárgyú elbeszélések, melyeknek korát nem ismerheti a tanuló pontosan: *Hannibál átkelése az Alpokon. Regulus. Jeanne d'Arc kivégzése.* Ezek a tárgyak elvonják az ifjút a valóság tanulmányozásától és hozzászoktatják az üres fecsegéshez, verbalismushoz.

Több már tíz évnél, hogy nem kisebb ember, mint *Payot* rámutatott erre a bajra és megjelölte az orvosságot is abban, hogy ne elképzelésre tanítsuk meg a tanulókat, hanem megfigyelésre. Válaszszuk a tételt a valóságból, a gyermeknek saját, jól ismert környezetéből s használjunk képeket is a közvetlen megfigyelés kiegészítésére.*

Ez új program szerint a legegyszerűbb tárgyakból kell kiindulni, melyeket a gyermek a maga tapasztalásából ismer. Ilyenek: a család: az iskola és az osztálytársak; ezekről szívesen és érdeklődéssel ír a tanuló. Alkalmas tételek tehát az effélék: testvérek, jó barátok, tanuló- és játszótársak, házi állatok (főképp kutya vagy macska) leírása melybe mindig belevegyül egy kis jellemzés is. Vannak továbbá a tanulónak érzelmi élményei, emlékei, melyek szintén érdekes és célszerű dolgozati tárgyak. Csak mindig az igazságot, őszinteséget kell ezekben a dolgozatokban követelni, akkor kitárul előttünk tanítványaink lelki világa s akárhányszor meg is indít bennünket.

Az osztály elé tett kép alapján való dolgozatíratásnak célja a látni-tudás megtanítása, a lényeges vonások kiemeléséhez szoktatás. Természetesen művészi képekre van szükség. A tájképeknél és arcképeknél a mi szempontunkból jobban megfelelnek a

* V. ö. *Magyar Paed.* XVIII. évf. 318. l.: *A képekről való fogalmazás.*

cselekvényt ábrázoló jelenetek. A képek kiszemelésében logikai sorrendet lehet követni. A legegyszerűbb családi jelenetektől fölemelkedhetünk a társadalmi élethez. Weil föl is sorol egy csomó festményt, mely alkalmas a dolgozatírás céljára. Csupán az a baj, hogy a színes másolatok még a franciáknál is ritkák és sokba kerülnek. Utbaigazításul lehet a tanulónak egy kis vázlatot adni a dolgozathoz.

Hasonló szellemben beszél Rudler a felső osztályok írásbeli dolgozatairól. Ezeknek is az eleven valóság adja a tárgyat. Az egyszerű jelenségek után a mélyrehatóbb megfigyelést kívánó, bonyolultabb tények következnek: a politikai, gazdasági, társadalmi, vallási jelenségek, melyek egyszersmind legérdekesebbek is. A sorrendben itt is érvényesülnie kell a fokozatosságnak. Kiindulópontul azok a valóságok kínálóznak, amelyek legkönnyebben hozzáférhetők, például az utca vagy városrész képe mindennapi jelenetei, társadalmi szerepe (a piacok, gyárak, műhelyek). Egy genfi középiskolai tanár többi közt a következő írásbeli tételeket adta föl tanítványainak: *Genf újév napja előtt. Az erdő képe. A gyorsvonat indulása.* Sőt dolgozatot íratott a kötelező szavazás kérdéséről, mely akkoriban napirenden volt Svájcban.

Ezt a realista módszert, melynek a megfigyelés fejlesztése a célja, alkalmazni lehet a történeti tételekben, a múlt tanulmányozásában is. Itt a történeti tények szolgáltatják az alapot. Különböző történetírók eltérő előadásainak összehasonlítása és megbeszélése például igen alkalmas tárgy. Rudler véleménye szerint ilyenféle gyakorlatot a napi eseményekről is lehetne íratni hírlapi cikkek alapján, bár ennek bizonyára sok ellenzője akadna.

Az esztétikai elemzést, az írói tehetségek és irodalmi művek értékelését a lehető legszűkebbre kell korlátozni. Ilyen természetű tételek nagyon fölvirágoztatják az ollózást és szószátyárkodást, ennél fogva haszontalanok. Ne neveljünk tanítványainkból impresszionista kritikusokat! A tanuló ifjakkal még nincs kifejlődött irodalmi ízlésük, ennek meglevő csíráit pedig más módon kell fejleszteni, nem dolgozatokkal. Az író és műve közötti viszonyoknak, az irodalmi mű keletkezésének vizsgálata nem olyan föladat, mely tanulók szellemi képességeihez volna mérve.

Az irodalmi, filozófiai, erkölcsi eszmék története azonban igen gyümölcsöző tételeket adhat, ha a tanár kellőleg előkészíti őket és forrástanulmányokat végeztet növendékeivel. A renaissance, a hitújítás, humanizmus, *Descartes*, az *Encyclopaedia*, *Rousseau*, a katolikus renaissance, a romantizmus, a szociális irodalom mind hálás tárgy. Az efféle tételekkel való alapos foglalkozás érteti meg a

tanulókkal a szabadság, igazságosság, összetartás eszméjét. Nyelvészeti kérdések is fejlesztik a kritikai érzéket és az észet. (A francia nyelv kialakulása. A nyelvtisztítás.)

Általánosan elismert tény, hogy a franciák igen szépen, élvezetes módon tudnak írni. Mindenki dicséri a francia könyvek stílusának világosságát, szabatosságát és könnyedségét. Az iskolának bizonyára nem csekély része van a franciák írni-tudásának, fogalmazó képességének oly magas fokra fejlesztésében s ezért mindig érdemes meghallgatni, hogyan vélekednek az írásbeli dolgozatokról a francia tanárok, a stílustanítás mesterei.

Sok egyéb problémát föl lehetne még vetni az írásbeli dolgozatokkal kapcsolatban s az itt előadottakhoz is több szempontból hozzá lehetne szólni, de főntartás nélkül el kell fogadni és nem lehet eléggé szívünkre venni azt a kívánságot, melyet nyomatékosan hangoztat mind a két értekező, hogy a tanuló dolgozata mindig eredeti legyen és őszinte. Ez csakugyan alapvető követelmény.

Talán nem lesz egészen érdektelen, ha függelék képen ide iktatok egy pár írásbeli tételt, mely leányközépiskolában volt dolgozatul kitéve.*

I. osztály: Egy hideg téli nap. A) Az utca képe. B) A tárgyak és emberek. — A félelem. A) Beszéljen el egy esetet, amikor nagyon félt. B) Elemezze, hogy mit érzett erkölcsileg és testileg. — Mi szeretne jobban lenni: független, falusi parasztasszony vagy városi cseléd? (Egyéni benyomások, személyes tapasztalatok alapján.) — Keressek meg a hibát a napilapokból vett következő mondatokban: Jelöljék meg, hogy melyik nyelvtani szabály van megsértve és javítsák ki a hibát. — Kedves szórakozásom. A) Leírás. B) Elemezze azokat az örömöket, melyeket az illető szórakozás szerez.

II. osztály: Az utca képe karácsony előtt vagy újévkor.

III. osztály: A toronyóra szava. (Elbeszéli életét, azokat a szolgálatokat, amelyeket tett, azokat az eseményeket, amelyeknek tanúja volt és elmélkedik ezekről.)

IV. osztály: A visszatérés benyomásai (mikor hazamegy a tanuló a szülőföldjére, pl. karácsonyi szünet alkalmával). Keressenek egyéni tapasztalásukban ilyenféle benyomást, beszéljék el és igyekezzenek megmagyarázni.

Dr. Nagy József.

* A *Revue Universitaire*-nek több füzetéből vannak összeállítva.